

ОБСЦЕННІ КОМПОНЕНТИ ТЕКСТУ ЯК ЧИННИК ПСИХОФІЗИЧНОГО СТАНУ ЛІНГВІСТИЧНОГО СУБ'ЄКТА: НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ЛЕСЯ ПОДЕРВ'ЯНСЬКОГО

OBSCENE TEXT COMPONENTS AS A FACTOR IN THE PSYCHOPHYSICAL STATE OF THE LINGUISTIC SUBJECT: BASED ON THE TEXTS OF LESYA PODERVYANSKY

Кухарук Х.В.,

orcid.org/0009-0008-0374-3666

*в. о. завідувача кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю
Вищого навчального закладу «Університет Короля Данила»*

У статті проаналізовано обценні компоненти тексту як чинник психофізичного стану лінгвістичного суб'єкта. Окреслено, які саме обценні компоненти у текстах Леся Подерв'янського експлікують конкретні психофізичні стани. Виявлено, що у більшості випадків останні номінативно не співпадають із семантичними функціями у синтаксичних структурах. Однак у кількісних показниках (за лінгвістичними одиницями) кількісно переважають. Акцентовано на семантичній поліфункціональності лексичних одиниць: захоплення; оціночні судження та означення; дія, спосіб дії; номінативність; психофізичний стан відчаю; антиномія. Укладено і візуалізовано за допомогою інфографіки семантичне коло обценної лексики за принципом семантичних функцій у синтаксичних одиницях. Також у вигляді діаграм сформовано і візуалізовано кількісне співвідношення лінгвістичних одиниць, які репрезентують конкретні семантичні функції.

Інформативний фокус дослідження зосереджений на тому, що обценні компоненти тексту – це експлікатори станів лінгвістичного суб'єкта у текстах Леся Подерв'янського, зокрема у психофізичній сфері, а не соціальному статусі, культурному аспекті тощо.

У дослідження визначено новий аспект інтерпретації обценних компонентів тексту як експлікаторів психофізичного стану лінгвістичного суб'єкта. Обґрунтовується лінгвостилістична експлікація семантичних функцій обценних компонентів, окреслюються домінантні семантичні функції обценних компонентів, виокремлюються семантичні параметри обценної лексики. Основним методом дослідження є описовий. При аналізі семантичних функцій обценних компонентів використовується типологічний метод. При інтерпретації обценних компонентів у текстовій канві застосовується контекстуальний аналіз.

Обґрунтовано авторську концепцію вживання обценної лексики як чинника, що експлікує психофізичний стан лінгвістичного суб'єкта (на матеріалі тексту Леся Подерв'янського). Розроблено семантичне коло обценної лексики у тексті.

Матеріал дослідження може використовуватись у рамках аналізу лінгвістичного суб'єкта тексту, аналізу обценних компонентів як психофізичних станів людини.

Ключові слова: обценні компоненти тексту, психофізичний стан лінгвістичного суб'єкта, експлікація семантичних функцій.

The article analyzes the use of obscene components in texts as a factor influencing the psychophysical state of the linguistic subject. It specifically identifies which obscene components in Lesya Podervyansky's texts correlate with specific psychophysical states. Interestingly, in most cases, these components do not directly align with the semantic functions within syntactic structures. However, they prevail quantitatively based on linguistic units. The study emphasizes the semantic multifunctionality of lexical units, including expressions of enthusiasm, evaluative judgments, action, manner of action, nominativity, psychophysical despair, and antinomy.

The research visualizes the semantic circle of obscene lexicon based on semantic functions within syntactic units using infographics. Additionally, quantitative relationships among linguistic units representing specific semantic functions are depicted in diagrams. The informative focus of the study centers on the idea that obscene components in texts serve as explicators of the psychophysical state of the linguistic subject, particularly in the psychophysical sphere rather than social status or cultural aspects.

The study introduces a novel interpretation of obscene components as indicators of the linguistic subject's state. It provides a linguostylistic explication of their semantic functions, identifies dominant semantic roles, and highlights semantic parameters of obscene lexicon. Descriptive analysis is the primary research method, complemented by a typological approach when examining semantic functions. Contextual analysis is applied during the interpretation of obscene components within the textual context.

The study's findings contribute to understanding the intricate relationship between language, emotions, and individual experiences. Researchers can utilize the material for analyzing the linguistic subject in texts and exploring obscene components as psychophysical states of individuals.

Key words: obscene components of text, psychophysical state of linguistic subject, explication of semantic functions.

Постановка проблеми. Стаття присвячена як чинників психофізичного стану лінгвістичного суб'єкта у тексті Леся Подерв'янського. дослідженню обценних компонентів тексту

Об'єктом аналізу є лінгвостилістичні експлікації семантичних функцій обценних компонентів. Зазвичай обценні компоненти тексту фігурують у лінгвістичних дослідженнях як вияв низької комунікативної, мовленнєвої культури лінгвістичного суб'єкта чи як приналежність мовця до соціального діалекту. Натомість пропонується інший підхід до вивчення обценних компонентів – визначити семантичні функції, які останні експлікують у контексті психофізичних станів лінгвістичного суб'єкта текстів Леся Подерв'янського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті соціальної диференціації елементи обценної лексики української мови досліджувала Леся Ставицька [4]. Також науковиця уклала словник жаргонної лексики [5], де з-поміж іншого є пласт одиниць нецензурної лексики. Окрім того, сформувала словник нецензурної лексики та її відповідників, де зібрані обценізми, евфемізми та сексуалізми [6]. Обценну лексику як девіацію сучасного суспільного мовлення аналізував Володимир Барчук [1], словник власне нецензурних слів та виразів уклали Олесь Дзига та Володимир Пояснюк [2]. Останні згадують письменника Леся Подерв'янського у подяках щодо укладання тезаурусу.

Виклад основного матеріалу. Обценна лексика у мовленні лінгвістичного суб'єкта текстів Леся Подерв'янського семантично поліфункціональна. Виокремимо такі її параметри:

- захоплення;
- оціночні судження та означення;
- дія, спосіб дії;
- номінативність;
- психофізичний стан відчаю;
- антиномія.

Кожна із цих семантичних функцій позначена позитивними або негативними конотаційними ознаками відповідно.

Психофізичні стани лінгвістичного суб'єкта експлікуються конкретними лінгвостилістичними одиницями (див. таблиця 1). В окремих випадках психофізичні стани співпадають (фактично є тотожними) із семантичними функціями лінгвостилістичних компонентів. До прикладу, стан захоплення передається стилістичною фігурою – протиставленням, а також вигуком: «Цій суці *не угля* треба, а хуя!», «Бути стільним, і замість “Блядь!” / Казати “Вау!”» [3]. Психофізичний стан відчаю теж оприявлюється через мовленнєве значення відчаю, і виражений за допомогою фразеологізму: «Плаче / От *курва мать*, Марат і Глеб кусаються!» [3].

Однак є ряд семантичних мовленнєвих функцій, які означають психофізичний стан лінгвістичного суб'єкта, але номінативно не співпадають. Серед них оціночні судження та означення, дія та спосіб дії, номінативність, антиномія. Лінгвостилістичні одиниці, за допомогою яких оприявлюються семантичні функції обценних компонентів у текстах Л. Подерв'янського різноманітні.

До тих, які реалізують оціночні судження та означення належать оксиморон («РЕДАКТОРИ перебиваючи одне одного тикають мікрофоном в *добру пику* Василя» [3]), алюзія («Співав би він *про кропиву їбучу*» [3]), дієприкметник від субстантивованого дієслова («...і розлетілись / *Із охуєнним* вибухом мозги його японські» [3]), означення через судження («У порівнянні з смертю кожен з нас / *Всього лиш мелкій і трусливий підарас*» [3]).

Семантична функція дії та способу дії експлікується різними лінгвістичними одиницями: фразеологізмом та його варіантами: «ІДІТЬ *НА ХУЙ!!!*» [3], синонімом до дієслова «б'є», де дієслово векторує до обставини способу дії: «Микита *пиздить* Петра по голові і хижими стрибками мчить в лісові хащі» [3], синонім до дієслів «дістала», «втомила», «надокучила», де дієслово означає монотонність, повторюваність дії: «З цим парадоксом *заїбався* я» [3], дієслово з грубою лексичною конотацією: «Своєю сракою колгоспною, в перерві / Між засіданням в парламенті. / Там про духовність трохи *попиздів*» [3], синонімом до слова «говорити»: «Природний це протест, шо всі худі *пиздять*, / Що жерти не престижно» [3].

Номінативна семантична функція репрезентується віддієслівним іменником («(Так раніше в “Крокодилі” малювали / Жахливих *упизднів*, шо пиздять Дядю Тома)» [3]), фразеологічним зворотом («Но я не є статевим павіаном» [3]), віддієслівними іменниками («Цей *недоносок* напиздів, шо хвастається / Всім, який він є успішний», «*Заїбуня* свистить паровозом» [3]).

Семантична функція антиномії репрезентована вигуком: «Бути стільним, і замість “Блядь!” / Казати “Вау!” (якнамене, / Шо “блядь”, шо “вау” – один хуй / Животні звуки)» [3].

Беручи до уваги збір лінгвостилістичних експлікацій обценних компонентів, бачимо, що їх семантичні функції в основному зосереджені на дії і способі дії, на оціночних судженнях, означеннях та на номінативності. Ці семантичні функції займають домінантне наповнення у мовленні лінгвістичного суб'єкта тексту Леся

Лінгвостилістична експлікація семантичних функцій обценних компонентів

№	Семантична функція	Лінгвостилістична одиниця	Цитата, де фігурує обценний компонент
1	Захоплення	Протиставлення, де обценний лексичний компонент трактується, як допомога (за аналогією до медичного препарату активоване вугілля)	«Цій судці <i>не угля</i> треба, а хуя!»
		Вигук	«Бути стільним, і замість "Блядь!" / Казати "Вау!" (як на мене, / Шо "блядь", шо "вау" – один хуй / Животні звуки)».
2	Оціночне судження та означення	Оксиморон	«РЕДАКТОРИ перебиваючи одне одного тикають мікрофоном в <i>добру пику</i> Василя».
		Алюзія	«Співав би він <i>про кропиву їбучу</i> ».
		Неозначений займенник	«Що з пацаном на шкірянім дівані / Пиздять <i>про хуйзнашо</i> . Вона йому».
		Дієприкметник (від субстантивованого дієслова)	«...і розлетілись / <i>Із охуєнним</i> вибухом мозги його японські». Вони спілкуються. Я <i>йобаний</i> цей ящик / Затяг в мішку на гору, звідки видно / Лани широкополі, забудовані потворними / Будинками для бідних...»
		Означення через судження	«А смерть незвична нам, і це – буття закони, / Бо всяка <i>жизнь – слабенькі виєбони</i> ». «У порівнянні з смертю кожен з нас / Всього лиш <i>мелкій і трусливий підарас</i> ».
		Предикат у значенні «однаково»	«Бути стільним, і замість "Блядь!" / Казати "Вау!" (як на мене, / Шо "блядь", шо "вау" – один хуй / Животні звуки)».
3	Дія, спосіб дії	Фразеологічний зворот	«ІДІТЬ <i>НА ХУЙ!!!</i> »
			«В цю ответственну мить <i>двері</i> хатинки <i>відлітають нахуй</i> від страшного удару...»
			«Що з пацаном на шкірянім дівані / <i>Пиздять про хуйзнашо</i> . Вона йому».
			«Бути стільним, і замість "Блядь!" / Казати "Вау!" (як на мене, / Шо "блядь", шо "вау" – один хуй / Животні звуки)».
		Синонім до дієслова «б'є», де дієслово векторує до обставини способу дії	«Микита <i>пиздить</i> Петра по голові і хижими стрибками мчить в лісові хащі».
			«Микита у розпачі <i>хуярить</i> м'ясорубкою в замизгану стінку, котру прикрашає плакат з написом "Депеш Мод"».
			«Що нею був колись <i>відпизджений</i> в дитинстві».
			(Так раніше в "Крокодилі" малювали Жахливих упизднів, що <i>пиздять</i> Дядю Тома).
			«Він не звернув, він впертим чорним лобом / <i>Хуйнув</i> об ту стіну».
			В цьому сьайві стоїть Василь в позі Кінг-Конга і <i>пиздить</i> себе кулаками в груди.
Синонім до дієслів «дістала», «втомила», «надокучила», де дієслово означає <i>монотонність, повторюваність</i> дії	«Недосконалість світу <i>заїбала</i> / І завела в ці нетрі нас с дружком».		
	«З цим парадоксом <i>заїбався</i> я».		
			«Цей <i>недоносок напиздів</i> , що хвастається / Всім, який він є успішний».

Продовження таблиці 1

		Дієслово з грубою лексичною конотацією	«З цими словами Патрікеєвна хижо клацає зубами в небезпечній дистанції біля напудреного носіка Петра. Петро від несподіванки голосно <i>пердить</i> ». «Позитивна Енергія плигає з Василя на підлогу і рішуче <i>пиздує</i> в хату». В цьому сьайві стоїть Василь в позі Кінг-Конга і <i>пиздить</i> себе кулаками в груди. Він <i>хтиво лапає</i> підлітків, яким це <i>лапання</i> вочевидь подобається. «Страшна зубаста діаспорська потвора, що проповідує політкоректні цінності міддлкласу, хоча насправді <i>хоче їбатися і гратися у паровозіка</i> ».
			«Своєю сракою колгоспною, в перерві / Між засіданням в парламенті. / Там про духовність трохи <i>попиздів</i> ». «Що з пацаном на шкірянім дівані / <i>Пиздять</i> про хуйзнашо. Вона йому». «Там я <i>посцяв</i> і трохи покурив». «А потім <i>пизданув</i> його безжално носакон». «Що ж – він жив <i>хуйово</i> , / Помер – як герой». «Цей <i>недоносок напиздів</i> , що хвастається Всім, який він є успішний». «А ми його з Петром <i>їбали</i> вдвох». « <i>Їбаться</i> зовсім щось не хочеться мені».
		Синонім до лексеми «говорити»	«Цей <i>недоносок напиздів</i> , що хвастається Всім, який він є успішний». «Природний це протест, що всі худі <i>пиздять</i> , Що жерти не престижно».
4	Номінативність	Віддієслівний іменник на позначення «ті, що б'ють» Тут фразеологічний зворот у значенні «статтево активний» Віддієслівний іменник на позначення «примітивний» Віддієслівний іменник на позначення «надокучлива»	(Так раньше в "Крокодили" малювали Жахливих <i>упизднів</i> , що пиздять Дядю Тома). «Но я не є <i>статевим павіаном</i> ». «Цей <i>недоносок напиздів</i> , що хвастається Всім, який він є успішний». « <i>Заїбуна</i> свистить паровозом».
5	Психофізичний стан відчаю	Фразеологізм	«Плаче / От <i>курва мать</i> , Марат і Глеб кусаються!»
6	Антиномія	Іменник у значенні вигуку	«Бути стільним, і замість " <i>Блядь!</i> " / Казати " <i>Вау!</i> " (як на мене, / Шо " <i>блядь</i> ", шо " <i>вау</i> " – один хуй / Животні звуки)».

Подерв'янського. Інші семантичні функції займають менше $\frac{1}{4}$ всього *семантичного кола обценної лексики* (див. Діаграма 1).

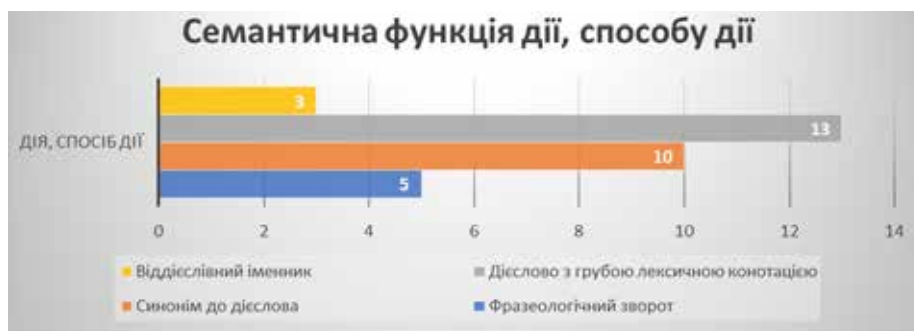
Тепер детально розглянемо кількісне співвідношення кожної семантичної функції до лінгвостилістичних одиниць в інфографіці.

Першою доміантною у тексті семантичною функцією обценних компонентів є *дія, спосіб дії* (див. Діаграма 2).

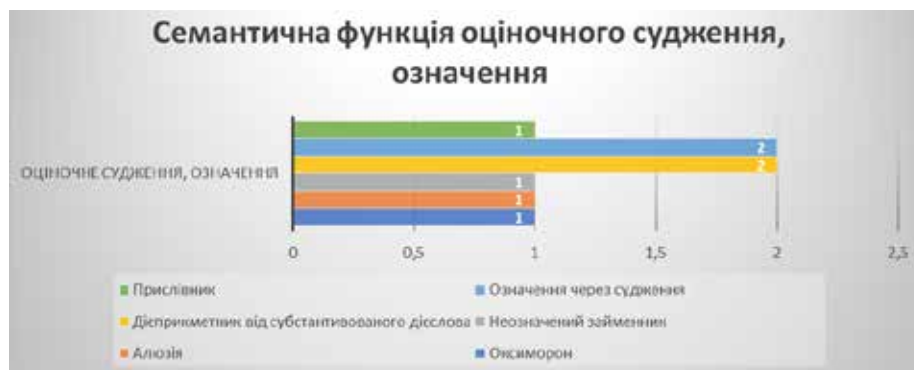
Цитат, де фігурує обценний компонент на позначення дій у тексті найбільше – загалом 31 одиниця. Наступна за частотою вживання є семантична функція *оціночного судження, означення* (див. Діаграма 3).

Діаграма 1

Діаграма 2

Діаграма 3

Цитат, де фігурує обсценний компонент на позначення означень у тексті – 8. Далі розглянемо **номінативну семантичну функцію**, яку експлікують лінгвостилістичними одиницями обсценні компоненти (див. Діаграма 4).

Прикладів номінативної семантичної функції у тексті 4. З них віддієслівних іменників 3. Наступна семантична функція, яку експліку-

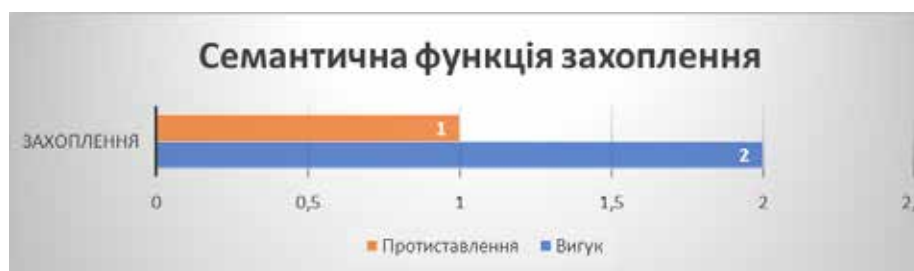
ють обсценні компоненти – **захоплення** (див. Діаграма 5).

У сумі обсценні компоненти на позначення захоплення становлять 3 одиниці.

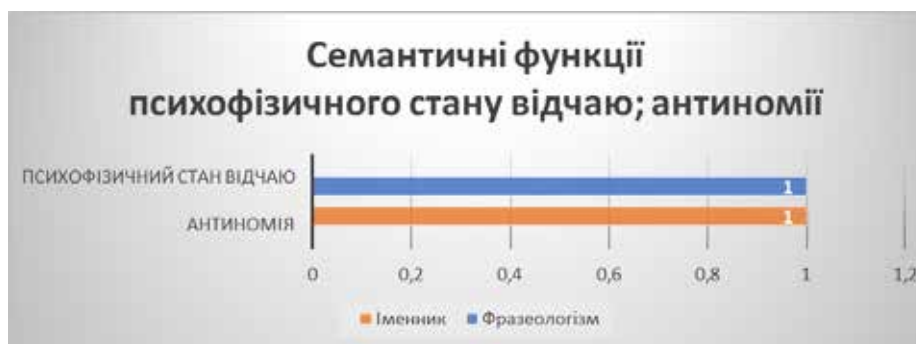
Антиномія та **психофізичний стан відчаю** як семантичні функції представлені обсценними компонентами по одній одиниці відповідно (див. Діаграму 6).

Діаграма 4

Діаграма 5

Діаграма 5

Серед семантичних функцій у текстах автора, де найбільше реалізовані обценні компоненти та виступають маркерами психофізичних станів суб'єкта мовлення, є дія і спосіб дії. Лінгвістичних експлікаторів цієї семантичної функції нараховується 31, що від загального числа лінгвістичних експлікаторів обценних компонентів тексту становить 65%. Решта 45% припадає на інші семантичні функції: захоплення, оціночні судження та означення, номінативність, психофізичний стан відчаю та антиномію. Найменше – на дві останні. Другою семантичною функцією за кількісними показниками обценних компонентів є оціночне судження та означення. Загалом цих компонентів в аналізованому тексті Леся Подерв'янського є 8, що від загального числа становить 17%.

Висновки. Обценні компоненти тексту експлікують психофізичні стани суб'єкта

мовлення у текстах Леся Подерв'янського. Останні частково співпадають із семантичними функціями, що наповнюються синтаксичні одиниці.

Напротивагу усталеній думці про те, що наявність нецензурної лексики у тексті є соціальним увиразником низької комунікативної, мовленнєвої культури мовця, приналежністю його до низів чи суспільних маргіналів, обґрунтовано іншу нову точку зору. Тобто обценні компоненти тексту розглядаються як увиразники, маркери, експлікатори психофізичних станів лінгвістичного суб'єкта.

Прикметно, що саме обценні компоненти тексту додаються основним семантичним функціям у синтаксичних одиницях конотацій та створюють ядро ретрансляції певного психофізичного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барчук В. Девіації сучасного суспільного мовлення: обценна лексика (на матеріалі блогів на Цензор.нет). *Вісник НТШ «Слово»*. Івано-Франківськ, 2022. № 17 (65). С. 34–46. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/16534/1/document.pdf>
2. Дзига О., Пояснюк В. Словник нецензурних слів та виразів. *Чтиво*: веб-сайт. URL: <https://vmylenko.com/2016/07/15/slovyk-netsenzurnykh-sliv-ta-vyraziv/>
3. Подерв'янський Л. Блеск і ніщета підарасів. *Sigwait.gitlab.io*: веб-сайт. URL: https://sigwait.gitlab.io/les_podervyansky--plays/ch28.html
4. Ставицька Л. Арґо, жарґон, сленґ. Київ: Критика, 2005. 464 с.
5. Ставицька Л. Короткий словник жарґонної лексики української мови: Містить понад 3200 слів і 650 стійких словосполучень. Київ: Критика, 2003. 336 с.
6. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обценізви, евфемізми, сексуалізми. Київ: Критика, 2008. 455 с.